

● آیات شریفه ۱۹۱-۱۹۲

﴿ تناسب:﴾

﴿ ۱۹۱: بیان شدت عمل نسبت به ۱۹۰

﴿ ۱۹۰: جهاد مقید، ۱۹۱: جهاد مطلق

﴿ ۱۹۲: قید ناظر به «لا تقاتلوهم»

﴿ ۱۹۰: مقابل حمله، ۱۹۱: مقابل فتنه

«واقتلوهم...»:

مخاطب: کل جامعه اسلامی

«هم»: مشرکان دارای شأن قتال

«ثقتموهم»: مهارت در فهم و انجام کار، یافتن

«اخرجوهم»:

اخراج: مستقیم، غیرمستقیم

اخراج: نماد مقابله به مثل مسلمین

مدلول اخراج:

منع مشرکان از حضور در مکه

ورود به مسجدالحرام

﴿ «الفتنه...» ﴾:

﴿ کاربرد قرآنی: امتحان، فریب، بلا، گمراهی، شرک

﴿ مدلول: شرک:

﴿ اثر: تخریب دنیا و عقبی

﴿ موید:

﴿ تعبیر قرآنی درباره شرک

﴿ شأن نزول آیه شریفه ۱۹۱

﴿ سوره مبارکه صافات ۱۶۱-۱۶۲

﴿ چرایی صدور دستور اخراج:

﴿ ابعاد گسترده فتنه

﴿ هدف بلندمدت: ازاله شرک

﴿ عدم اطلاق رحمت و رأفت

« لا تقاتلوهم»: محدودیت مکانی و زمانی جهاد در اسلام
«جزاء»:

« لغوی: بی نیازی و کفایت
اصطلاحی: اعم از پاداش و عقاب

«فان انتهوا»:

« ریشه: نهی (جلوگیری و بازداشتن): گفتار، کردار
«انتهاء: پذیرش نهی و پایان دادن به رفتار سابق
«مدلول: خودداری مشرکان از جنگ در مسجدالحرام
«غفور رحیم»: گذشت در صورت اتمام ستیز آنها

● آیه شریفه ۱۹۳

﴿ تناسب: ﴾

﴿ عطف به «قاتلوا فی سبیل الله» ﴾

﴿ ۱۹۰ (خاص)، ۱۹۳ (عام) ﴾

﴿ ۱۹۰: اذن جهاد، ۱۹۳: هدف جهاد ﴾

﴿ بیان غایت جهاد و تحدید آن ﴾

﴿ توهّم نسخ:

﴿ اول:

﴿ تقریر: نسخ ۱۹۰ (نهی) توسط ۱۹۳ (امر)

﴿ نقد:

﴿ دلالت آیات بر مراحل جنگ و دفاع

﴿ در آیات همزمان نسخ نداریم

﴿ هر دو آیه امر و اثبات است

﴿ دوم:

﴿ تقریر: نسخ ۱۹۳ بقره توسط ۲۹ توبه

﴿ نقد: ۱۹۳ (مشرکان)، ۲۹ (اهل کتاب)

﴿ قاتلوهم... ﴾:

﴿ «حتی»: یکسره کردن کار با توجه به قدرت

﴿ «فتنه»: شرک، چون نقطه مقابل دین الله

﴿ تقابل فتنه و دین: عام، خاص

﴿ حالات زوال فتنه: پذیرش دین، کشته شدن

﴿ عمومیت دستور:

﴿ بقره ۱۹۳: با مشرکان مکه

﴿ انفال ۳۹: با همه مشرکان و اهل کتاب

﴿ «لا تكون فتنه»: ملاک مبارزه: ازاله فتنه آشوبگر

﴿ وعده پیروزی: قطعی: توبه ۳۳، فتح ۲۸، صف ۹

«یکون الدین...»:

مقدمه: دعوت قبل قتال

نسبت فتنه و دین الله:

سستی دین با عادی شدن رابطه

اعتقاد واقعی متدین فتنه ستیز

زوال فتنه برای استقرار دین الله

تقدم ازاله فتنه بر استقرار دین الله

«فان انتهوا...»:

«عدم تکرار:

« ۱۹۲: اتمام جنگ در مسجدالحرام

« ۱۹۳: اتمام شرک و فتنه

« عدوان: عقوبت (رفع با پذیرش اسلام)

« مجاز بودن عدوان

« مفهوم مخالف: منع عقوبت غیرظالم

« ظالمین: مشرکین

● آیه شریفه ۱۹۴

﴿ تناسب: ﴾

﴿ بیان ماهیت تشریع جهاد در آیات قبل: قصاص

﴿ تجویز جهاد دفاعی در ماه های حرام: قصاص

﴿ «الشهر الحرام...»: ﴿

﴿ اصل تشریع: توبه ۳۶

﴿ حکم تشریعی: بقره ۲۱۷

﴿ مدلول قید حرام: منع درگیری

﴿ واکنش به تعرض در ماه حرام: مطلق

«والحرّات قصاص»:

حرّات: جمع حرمت

«ال» در «الحرّات»: عهد، جنس

محور قصاص:

مقابله به مثل در ماه حرام

مقابله به مثل در هر حرمت

مقابله به مثل مطلق

عدم ضرورت مماثلت در اضرار

استثنای قصاص: عرض، شتم، قذف

«فمن اعتدى»:

«اعتداء: عدا، عداء شديد

«اعتداء از باب مشاكله، نه از باب تخصيص

«مدلول: عام بعد از خاص

«واتقوا الله...»:

«انواع تقوى: عبادى.... سياسى و نظامى

«انواع معيت:

«عمومى: معيت قيوّمى

«خصوصى قهارانه منتقمانه

«خصوصى رحيمانه

● آیه شریفه ۱۹۵

﴿ تناسب: ﴾

﴿ وجوب جهاد مالی بعد از جهاد جانی ﴾

﴿ صعوبت شجاعت و سخاوت ﴾

﴿ «انفقوا...»: ﴾

﴿ ضرورت جمع جهاد مالی و جانی در آیات ﴾

﴿ وجه تقدم جهاد مالی بر جانی و بالعکس ﴾

﴿ ملاک ارزش جهاد مالی و جانی ﴾

« انواع انفاق:

« در غیر راه خدا

« در راه خدا

« انفاق: عامل فراوانی و برکت

« مدلول: انفاق اجتماعی، نه فردی

« برخی آثار و لوازم:

« اعتدال در انفاق

« تأمین هزینه جهاد جانی

« فقرزدایی در همه ابعاد

« هر مالیات دهی به حکومت

« لا تلقوا... »:

« ریشه: لقی

« ب »:

« سببیت: لا تلقوا انفسکم بایدیکم...

« زائده: لا تلقوا ایدیکم الی...

« تهلکه »:

« معنا: عامل نابودی

« مصادیق: عدم انفاق، عدم اطاعت از ولی، تفرقه...

« تفاوت تهلکه با شهادت

« شبهه شهادت معصومین با علم غیب

«احسنوا...»:

« مفهوم: انجام کامل عمل خاص

« انواع احسان:

« نفسی: نیکی فی حد ذاته

« نسبی: نیکی نسبت به غیر

« مدلول: احسان به صورت مطلق

« مدلول در انفاق: حسن ظن، اعتدال، عدم منت

« آغاز با عدم تعدی، پایان با احسان

● آیه شریفه ۱۹۶

﴿ تناسب: ﴾

﴿ ۱۹۵-۱۹۰: تشریع قتال و احکام آن

﴿ ۲۰۳-۱۹۶:

﴿ تشریع و بیان احکام در حجه الوداع

﴿ وجه اشتراک: بذل مال در قتال و حج

﴿ روند آیات:

﴿ ۱۹۶: تشریع حج تمتع و بیان نیت آن

﴿ ۲۰۳-۱۹۷: تبیین احکام و نحوه انجام حج

«اتموا الحج...»:

«اتمام:

«ریشه: تمام، تَمَم

«تفاوت تمام با کمال

«مدلول:

«وجوب اتمام حج و عمره (بدون اشاره به اصل حکم)

«وجوب اصل حکم و اتمام حج و عمره

«اهمیت حج:

«روایات اهل بیت علیهم السلام

«نامگذاری سال به حَجَّه

«ملاک زمان در کنار مواقیت

﴿ تفاوت:

﴿ حج: عبادت خاص تشریعی بعد از حضرت ابراهیم علیه السلام
﴿ عمره: رفتن به زیارت کعبه از مسیر میقات، طواف، سعی، تقصیر...

﴿ انواع حج:

﴿ تمتع: برای افراد غیر ساکن و دور از مکه (فاصله بیش از ۹۶ کیلومتر)
﴿ افراد: ساکنان، نزدیکان (فاصله کمتر از ۷۸ کیلومتر)
﴿ قران: ساکنان، نزدیکان (فاصله کمتر از ۱۹ کیلومتر)

﴿ ادله مشروعیت حج تمتع:

﴿ شبهه: وضع در حجه الوداع، منع توسط خلیفه دوم
﴿ ادله:

﴿ قرآن کریم: سوره مبارکه بقره، آیه شریفه ۱۹۶

﴿ سنت نبوی صلی الله علیه و آله و سلم، سنت اهل بیت علیهم السلام

﴿الله﴾:

- ﴿ وجوب تعبدی حج، نه توصلی
- ﴿ منافع حج: آثار حج، نه ریشه و غایت آن
- ﴿ ریشه تذکر: اهداف مشرکانه حج قبل از اسلام
- ﴿ ضمانت امر الهی: انتهای آیه (شدید العقاب)
- ﴿ «فان احصرتم...»:
- ﴿ احصار:

- ﴿ مفهوم حصر: در تنگنا قرار دادن
- ﴿ مدلول: منع زائران از انجام اعمال حج
- ﴿ مانع در احصار: درونی، بیرونی

﴿ «فما»:

﴿ ف: تفریع

﴿ ما: مبتدا، مفعول فعل محذوف

﴿ «استیسر»:

﴿ ریشه: یُسِر

﴿ مدلول: ضرورت اتمام حج عمره علیرغم حصر یا صدّ

﴿ «الْهَدَى»:

﴿ مفهوم:

﴿ لغوی: هدایت، هدیه

﴿ اصطلاحی: عام، خاص

﴿ زمان هدی: عید قربان

﴿ مکان هدی: منا، مکه

﴿ مدلول: تصریح به اصل زمان و مکان هدی بدون اشاره به جزئیات احکام

« لا تحلقوا... »:

« مفهوم: ازاله شی زائد، تراشیدن سر

« زمان: پس از ذبح قربانی

« ماهیت: جزء محرّمات، جزء مناسک

« حکم:

« دفعه اول: واجب، احتیاط واجب

« دفعات بعد: مستحب

«فمن كان...»:

ف: تفریع

«اذی»:

مفهوم: آسیب دنیوی یا اخروی
«من رأسه»: کنایه از آزار حشرات

جبران:

صیام: سه روز روزه
صدقه: اطعام شش فقیر
نُسْک:

مفهوم: عبادت و تقرب الهی
مدلول: قربانی

﴿ فَمَنْ تَمَتَّع... ﴾:

﴿ تمتع: لذت بردن، بهره مند شدن

﴿ مدلول: احلال بعد از حلق تا حج

﴿ «فما استیسر»: قربانی در حد توان

﴿ «الی الحج»: احلال تا ورود به حج

«فمن لم...»:

«لم يجد»:

« مفهوم وجدان: دست یافتن و پیدا کردن

« مدلول: فقدان قربانی، عدم توان خرید

« فصیام»: در صورت فقدان قربانی یا عدم توان خرید

« تلک عشره کامله »:

« دفع احتمال تفسیر «و» به «أو»

« تکمیل اعمال حج با روزه

« ذلک لمن... »:

« حج تمتع: مخصوص افراد دور از مکه (۹۶ کیلومتر یا بیشتر)

« حج حاضران و نزدیکان مکه: حج قران و افراد

«ان الله...»:

«عِقَاب، عَقَب، عُقُوب: بعد از چیز دیگر آمدن
عبارات نزدیک:

«عُقَب، عُقَبی: مختص ثواب

«عاقبه: مطلق، مضاف

«عقوبه، معاقبه، عِقَاب: مختص عذاب

«قرآن کریم: جمع علم و تزکیه

«ارزیابی تهدید:

«نماد: تکرار الله، ذکر شدید

«هشدار: انکار حج تمتع در آینده

● آیه شریفه ۱۹۷

«الحج اشهر...»:

- « تعیین زمان آغاز و پایان حج
- «معلومات»: از زمان حضرت ابراهیم(ع)
- یکی از وجوه اهمیت هلال ماه شوال
- وجه تسمیه ذیحجه: بستر اعمال حج
- « دلیل تعیین: رفتار مشرکان قبل اسلام

﴿ مصداق اشهر: ﴾

- ﴿ اغلب شیعه، مالک: شوال، ذیقعه، ذیحجه
- ﴿ بعض شیعه، سنی: شوال، ذیقعه، ده روز ذیحجه
- ﴿ شافعی: شوال، ذیقعه، نه روز ذیحجه

﴿ شبهات: ﴾

- ﴿ عدم تطبیق ظرف و مظروف
- ﴿ پاسخ: مصطلح بودن این امر در عرف
- ﴿ حصر مکان و زمان اعمال حج
- ﴿ پاسخ: مجموع زمان ظرف مجموع اعمال

«فمن فرض...»:

مفهوم فرض:

لغوی: بریدن شی سخت و نفوذ در آن

اصطلاحی: احکام قاطع واجب الاتباع الهی

مدلول فرض: وجوب حج بر خود با احرام

احکام حج:

واجبات (مناسک): احرام، طواف، نماز، سعی،...

محرمات (تروک):

«ف»: تفریع

مقدمه: ۲۴ مورد (۳ مورد در آیه آمده)

◀ مصادیق:

◀ شکار: مائده ۹۶

◀ حلق: بقره ۱۹۶

◀ «رفت»:

◀ مفهوم لغوی: زشت و قبیح

◀ مفهوم اصطلاحی: کنایه از روابط زناشویی

◀ «فسوق»:

◀ مفهوم لغوی: معصیت و انحراف از مسیر طاعت الهی

◀ مفهوم اصطلاحی: دروغ (ناظر به عملکرد مشرکان در منا قبل اسلام)

◀ «جدال»:

◀ مفهوم لغوی: بستن، برخورد ناروا، ستیز در رفتار

◀ مفهوم اصطلاحی: قسم لا والله، بلی والله

◀ استثنا: جدال احسن

«فی الحج»:

«تکرار سه باره کلمه حج: صنعت ایجاز

«مدلول:

«الحج اشهر...: ظرف زمانی حج، نه خود حج

«فیهن الحج: نوع خاصی از حج که محرم بر خود واجب کرده

«فی الحج: طبیعت حج (منع رفتارهایی در زمان و مکان حج)

«یعلمه الله»:

«جمع دستور به:

«حج و واجبات و محرمات آن

«رفتار خیر و تزکیه نفسانی

«علم خدا: تبشیر یا انذار ضمنی

«تزودوا»:

«تزود: زاد و توشه بر گرفتن

«دستور الهی:

«خواندن مردم به حج

«توشه گرفتن برای حج: مادی، معنوی

«فان خیر...»

«روند آیه: «تزودوا»، «خیرالزاد»، «واتقون»

«ریشه دعوت به تزود در حج: مصداق تقوی، روح تعبد...

«مبنای بحث توشه: انسان مسافر بدون توقف محتاج زاد

«خیر»: تفصیل، تعیین

«روایت امام مجتبی علیه السلام: زاد: وجه ممیز مومن و کافر

«واتقون...»:

«التفات از غیب به خطاب

«انواع تقوی:

«از آتش جهنم

«در کسب بهشت

«برای وجه الهی

«اولی الالباب»:

«لُبّ: مغز نغز خالص، مغز هر چیز

«لَبیب: عاقل (لب نظری، لب عملی)

● آیه شریفه ۱۹۸

«لَیْسَ عَلَیْکُمْ...»:

« رفع توهم جاهلی در ممنوعیت تجارت در حج

«لَیْسَ عَلَیْکُمْ جُنَاحُ»:

« مفید جواز و اباحه

« مفید رجحان و وجوب

« مؤید بحث: حج ۲۸

« انواع تجارت در حج:

« با نفس حج

« در اثنای حج توسط خدام

« در اثنای حج توسط حاجی

﴿ «فضلا من...» ﴾

﴿ مصداق فضل: ﴾

﴿ فضل معنوی

﴿ فضل مادی

﴿ جمع فضل مادی و معنوی

﴿ علت تعبیر به فضل:

﴿ انواع فضل: مادی و معنوی (همه لطف خدا)

﴿ مؤید:

﴿ خدا مالک همه چیز

﴿ خرید جان و مال ما، اجر هجرت...

﴿ افضتم ﴾:

﴿ ریشه لغوی: فیض، فَيَضان

﴿ افاضه: فرع بر وقوف

﴿ مدلول: وجوب اصل وقوف، وقوف جمعی

﴿ اطلاق یوم اکبر، حج اکبر به عرفه

﴿ اسرار وقوف:

﴿ تطهیر و آمادگی ورود به بیت الله الحرام

﴿ آگاهی به معارف دین و اسرار خلقت

﴿ آگاهی به علم خدا به خفا و علن و خودنگهداری

«عرفات»:

« محل: بیست کیلومتری جنوب شرقی مکه

« ویژگی: برجستگی و رفعت

« «من عرفات»:

« نقطه آغاز مناسک

« توهّم مشرکان در ترک آن

« سرزمین دعا:

« زندگی: زمان دعا

« حج: زمان خاص دعا

« عرفه: زمان اخص دعا

«فاذكروا...»:

«مدلول: حکم فقهی، حکم اخلاقی

«تأکید بی نظیر بر ذکر خدا

«حکم وقوف مشعر:

«واجب:

«اذکروا: امر، تلازم ذکر و وقوف

«الزام وقوف ولو بدون وجوب ذکر

«مستحب: اولی

«المشعر الحرام»:

«مشعر: نام مکان خاص، ریشه، سایر اسامی

«حرام: مفهوم، نمونه

«واذکروه...»:

«ک»: مفید تعلیل

«مدلول

« خداوند: هادی شما

« هدایت: نعمت الهی

« شکر منعم: لازم

« نتیجه: ذکر و شکر خداوند

« خطاب فراز: خردمندان (مشرکان: آیه ۲۰۰)

«کما هداکم»:

« تشبیه: همانطور که خدا هدایتتان کرد

« با همان الفاظی که خداوند امر کرد

﴿ ان كنتم... ﴾:

﴿ و ﴾: حالیه

﴿ ان ﴾: مخفف «ان»

﴿ قبله ﴾:

﴿ زمانی: قبل اسلام و نزول قرآن

﴿ ربی: بعد اسلام

﴿ ضلالت:

﴿ جاهلی: بت پرستی

﴿ مدرن: خودپرستی

و آخر دعوانا ان الحمد لله
رب العالمين